

Bijlage VWO
2019

tijdvak 1

maatschappijwetenschappen

Bronnenboekje

Opgave 1 De moderne burgemeester als crimefighter

tekst 1

De burgemeester wordt steeds meer een crimefighter

De burgemeester wordt steeds meer een crimefighter. De samenleving eist ferm optreden. Maar als hij een betoging verbiedt, is het ook weer
5 niet goed.

Vroeger, ja vroeger, toen was het vak van burgemeester nog lekker overzichtelijk. Je opende eens een zwembad, hamerde wat raads-
10 vergaderingen af en belde met een bos ruikers bij het gouden bruidspaar aan. Fotootje in de lokale krant en klaar. De burgemeester als – meestal – burgervader, met om zijn nek de
15 ambtsketen als bekrachtiging van zijn natuurlijk gezag.

Tikje gechargeerd? Misschien. Maar dat de burgemeester in een snel veranderende en gespannen maatschappij een heel andere functie heeft gekregen, en dat de bevolking en gemeenteraad heel anders naar hem of haar kijken, zoveel is zeker. “Aan de ambtsketen hangt tegen-
25 woordig een sheriffster”, zegt Sackers, hoogleraar sanctierecht aan de Radboud Universiteit in Nijmegen. De burgemeester manifesteert zich meer en meer als een crimefighter
30 die benadrukt dat hij de orde in zijn gemeente moet handhaven.

Kritiek

In Weert gaf burgemeester Jos Heijmans huisarrest aan een groep
35 probleemgevende asielzoekers die zich schuldig maakten aan winkeldiefstal, vechtpartijen en bedreiging.

Jack Mikkers, zijn collega in Veldhoven, verbood een conferentie
40 van jonge Eritreeërs nadat tegen-demonstranten hadden geprobeerd die te verhinderen. Het optreden van beide burgemeesters ontlokte kritiek: ze schuurden langs het randje van de
45 grondbeginselen van de democratie – en gingen er misschien zelfs overheen.

Burgemeesters kiezen in toenemende mate voor het zwaarste
50 geschut om demonstraties of bijeenkomsten te verbieden, constateerden onderzoekers Roorda en Wierenga van het Centrum voor Openbare Orde en Veiligheid van de
55 Rijksuniversiteit Groningen.

Ton Rombouts van Den Bosch, met 37 jaar de langstzittende burgemeester in Nederland, erkent dat burgemeesters tegenwoordig
60 sneller naar noodmaatregelen grijpen. De maatschappij – en anders wel de politiek in Den Haag – verlangt ook dat een burgemeester kordaat
65 optreedt. De samenleving is repressiever geworden, waardoor meer ordehandhaving vereist is.

De hang naar veiligheid heerst al langer, zegt Hans Boutellier, wetenschappelijk directeur van het Verwey-Jonker Instituut. Begin deze eeuw schreef hij al een boek over het verlangen naar een risicoloze samenleving. De laatste jaren is daar wel

75 meer emotie bij komen kijken, stelt
Boutellier. De samenleving is
diverser en complexer geworden,
spanningen tussen bevolkings-

groepen nemen toe. En dan is er ook
80 nog de vluchtelingenproblematiek,
die tot verhitte discussies leidt.

naar: de Volkskrant, 29 april 2017

tekst 2

Fragmenten onderzoeksrapport “Naar handhaafbare noodbevelen en noodverordeningen”

Aanleiding voor het onderzoek

Het handhaven van de openbare
orde en het bieden van hulp in
noodsituaties zijn belangrijke
5 politietaken. Ter facilitering en
ondersteuning hiervan kan de
burgemeester een noodbevel of een
noodverordening uitvaardigen.
Honderden politieagenten zijn jaar-
10 lijks betrokken bij de handhaving van
deze noodmaatregelen. Niet zelden
worstelen ze hiermee; de wisselende
kwaliteit ervan zorgt voor de nodige
problemen en complicaties.

15 Doel van het onderzoek

Het doel van dit onderzoek is het
analyseren van de noodmaatregelen
in de periode 2010 tot 2015 op

juridische houdbaarheid, hand-
20 haafbaarheid en werkbaarheid.

Opzet van het onderzoek

Voor een betrouwbaar en relevant
onderzoek zijn in de eerste fase van
dit onderzoek zoveel mogelijk nood-
25 verordeningen en noodbevelen
verzameld die uitgevaardigd zijn in
de periode 2010 tot 2015. Gestreefd
is naar het achterhalen van vrijwel
alle in deze periode uitgevaardigde
30 noodmaatregelen. In het streven naar
volledigheid zijn, veiligheidshalve, de
twintig grootste gemeenten nog eens
telefonisch benaderd met de vraag of
het onderzoek overeenkwam met de
35 praktijk van deze vijf jaren.

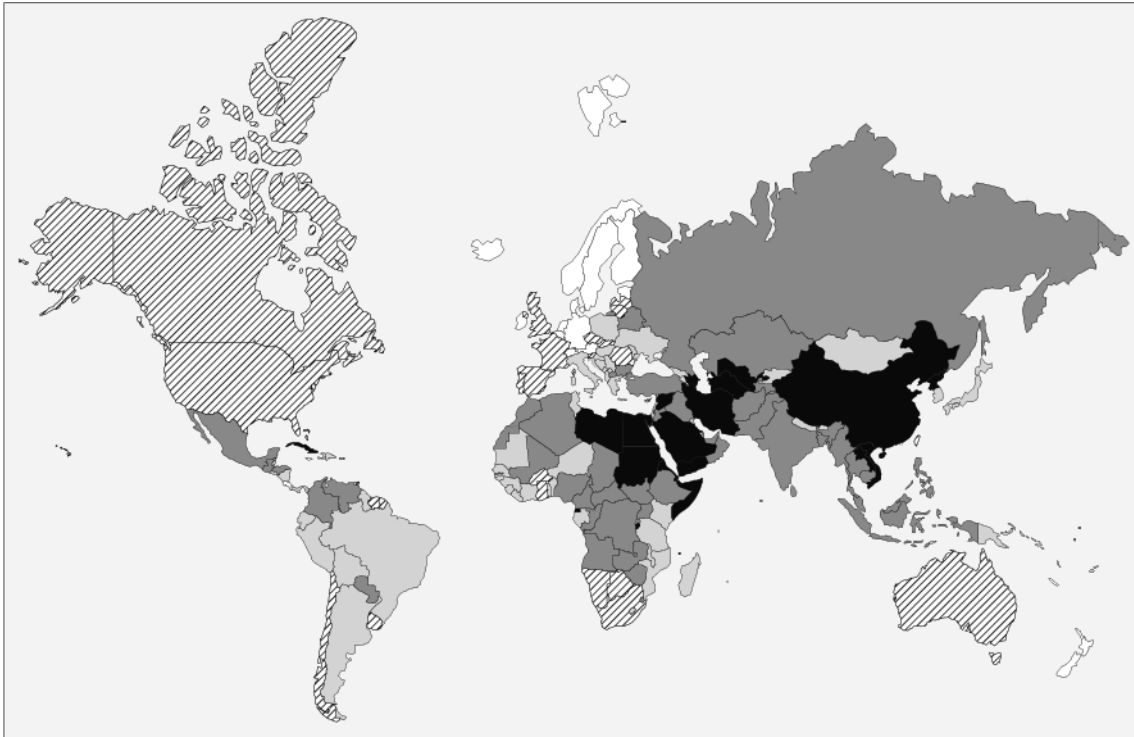
naar: Centrum voor Openbare Orde en Veiligheid, 2016

Opgave 2 Persvrijheid onder druk


figuur 1

Landenscore World Press Freedom Index

Op de onderstaande wereldkaart is te zien hoe landen scoren op de World Press Freedom Index van Reporters Without Borders (2017).



Legenda:

-  0 - 15 punten (goed)
-  15 - 25 punten (redelijk goed)
-  25 - 35 punten (problematisch)
-  35 - 55 punten (slecht)
-  55 - 100 punten (zeer slecht)

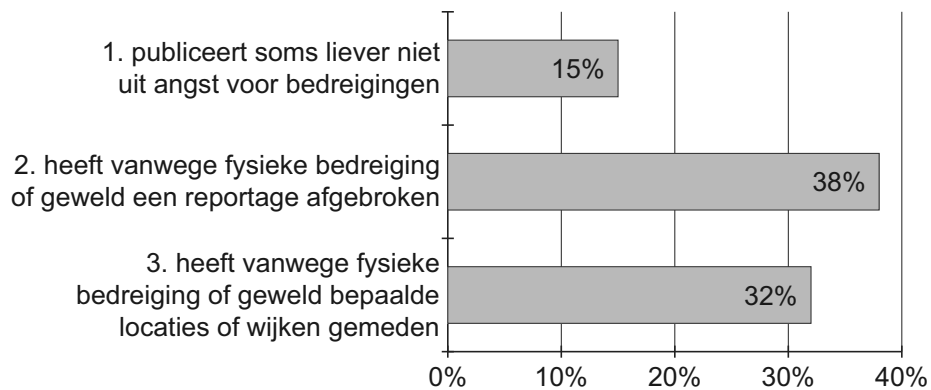
naar: World Press Freedom Index, 2017

figuur 2

Consequenties van bedreigingen voor journalisten

Onderstaand diagram toont het percentage journalisten dat in het onderzoek 'Een dreigend klimaat' aangegeven heeft dat de betreffende stelling op hem of haar van toepassing is.

De eerste stelling is aan 638 respondenten voorgelegd, stelling twee en drie alleen aan de 237 respondenten die eerder in het onderzoek aangaven al eens fysieke bedreigingen of geweld te hebben ervaren.



naar: Odekerken & Brenninkmeijer, 2017

Opgave 3 Massatoerisme

tekst 3

Help, de stad verzuipt in bezoekers

De protesten tegen de groeiende overlast van toeristen in steden culmineerden in Barcelona in een aanval op een toeristenbus. Ook andere steden in Europa hebben er genoeg van.

“Als het toerismeseizoen is begonnen, waarom mogen we dan niet op toeristen schieten?” Albert Postma, lector aan Stenden Hogeschool voor vrijetijdsbeleving en toerisme, kent foto’s van deze protestkreet op muren in steden die door het toerisme worden overrompeld. Maar bij zijn weten hebben boze stedelingen niet eerder de daad bij het woord gevoegd, zoals vorige week in Barcelona. Daar prikten vier actievoerders de banden lek van een toeristenbus.

Het toerisme is nergens meer weg te denken. De sector is wereldwijd goed voor een op de elf banen, 7 procent van de internationale export en 10 procent van het mondiale bruto nationaal product. Dat is een van de redenen waarom de Verenigde

Naties 2017 hebben uitgeroepen tot internationaal jaar voor duurzaam toerisme, dat volgens de volkerenorganisatie moet leiden tot meer werkgelegenheid, minder armoede, meer begrip voor andere culturen en de wereldvrede.

De weerstand van de stadsbewoners richt zich volgens Postma vooral op de neveneffecten van de toeristensunami. “Bijvoorbeeld dat de huizenprijzen zo sterk stijgen dat het voor oorspronkelijke bewoners niet meer te betalen is om in de binnenstad te wonen.”

Aantasting van het leefklimaat is ook volgens Jan van der Borg, hoofd-docent geografie en toerisme aan de Katholieke Universiteit van Leuven, de voornaamste reden voor bewonersprotesten. “De woede richt zich niet zozeer tegen de toeristen, want boze inwoners gaan zelf ook vier keer per jaar op vakantie. Het is een signaal aan de stadsbestuurders: houd de stad leefbaar.”

naar: de Volkskrant, 2 augustus 2017

tekst 4

SP Amsterdam stelt vragen over onderzoek massatoerisme

In schriftelijke vragen vraagt de SP-fractie woensdag het college van B en W te reageren op de bevindingen van een onderzoek van het weekblad 5 De Groene Amsterdammer.

In dit onderzoek vergelijkt het weekblad, in samenwerking met platform voor onderzoeksjournalistiek Investico, de kosten en baten van het 10 massatoerisme in de stad.

Voordelen overschat

Volgens De Groene Amsterdammer is het een mythe dat de stad weliswaar hinder ondervindt van de 15 enorme toestroom van bezoekers, maar dat de stad er enorm economisch van profiteert. Het artikel stelt dat de economische voordelen van het toerisme voor de stad 20 worden overschat, en de kosten juist onderschat.

Grootkapitalisten

In de schriftelijke vragen aan het college vraagt de SP-fractie om 25 opheldering van de verschillen in cijfers. Volgens de SP legt het toerisme een onevenredige druk op de stad: terwijl slechts een klein groepje 'grootkapitalisten' profiteert 30 van het toerisme, krijgen "Amsterdammers de rekening gepresenteerd in de vorm van overlast, extra druk op de woningmarkt, verschraving van het winkel- 35 aanbod en verloedering van de openbare ruimte".

Volgens de SP is de verdeling van de opbrengsten van het toerisme onrechtvaardig en moeten vanwege 40 de overlast die het toerisme de stad oplevert, toeristen uit de stad geweerd worden.

naar: Het Parool, 25 mei 2017

tekst 5

Van der Laan: “Echte oplossing voor drukte in de stad nog niet gevonden”

Amsterdam zal veel fundamentele
maatregelen moeten nemen om de
drukte in de stad te bolwerken, zegt
burgemeester Eberhard van der
5 Laan. Het stadsbestuur heeft al
maatregelen genomen, zoals een
strenger hotelbeleid, een ban van de
bierfiets uit de binnenstad, een
hogere toeristenbelasting in het
10 centrum. Maar de echte oplossing is
nog niet gevonden, erkende Van der
Laan.

Andere wetgeving

De burgemeester gaat zich in Den
15 Haag hard maken voor andere
wetgeving, waardoor het voor de
gemeente mogelijk is grenzen te
stellen aan de grote hoeveelheid
toeristenwinkels in sommige straten.
20 Als de twaalfde ijswinkel zich meldt in
een straat, heeft Amsterdam geen
wapens in handen om dit tegen te
gaan. (...)

naar: Het Parool, 25 oktober 2016

Opgave 4 Ernstige verkeersdelicten

tabel 1

Meningen verkeersslachtoffers over opgelegde straf

| | |
|---|------------|
| De veroorzaker kreeg de straf die hij verdiende (n=52) | |
| helemaal mee oneens | 16 (30,8%) |
| een beetje mee oneens | 11 (21,2%) |
| niet mee eens/niet mee oneens | 6 (11,5%) |
| een beetje mee eens | 10 (19,2%) |
| helemaal mee eens | 9 (17,3%) |
| De straf past bij het leed dat mij is aangedaan (n=50) | |
| helemaal mee oneens | 23 (46,0%) |
| een beetje mee oneens | 10 (20%) |
| niet mee eens/niet mee oneens | 6 (12,0%) |
| een beetje mee eens | 6 (12,0%) |
| helemaal mee eens | 5 (10,0%) |
| De straf heeft bijgedragen aan mijn emotionele herstel (n=50) | |
| helemaal mee oneens | 19 (38,0%) |
| een beetje mee oneens | 9 (18,0%) |
| niet mee eens/niet mee oneens | 8 (16,0%) |
| een beetje mee eens | 9 (18,0%) |
| helemaal mee eens | 5 (10,0%) |
| De straf voorkomt dat de veroorzaker zich in de toekomst weer schuldig maakt aan gevaarlijk rijgedrag (n=51) | |
| helemaal mee oneens | 18 (35,3%) |
| een beetje mee oneens | 11 (21,6%) |
| niet mee eens/niet mee oneens | 13 (25,5%) |
| een beetje mee eens | 5 (9,8%) |
| helemaal mee eens | 4 (7,8%) |

naar: INTERVICT, 2016

tekst 6

Veilig Verkeer Nederland: gebruik smartphone in auto even ernstig als rijden onder invloed

Autorijden met een smartphone in de hand zou net zo hard moeten worden bestraft als absurd hoge snelheidsovertredingen en rijden onder invloed. In combinatie met strenge handhaving moet de automobilist weer het gevoel krijgen dat de politie werk maakt van roekeloos rijgedrag.

10 Dit schrijft Veilig Verkeer Nederland (VVN) in een kritische brief aan minister Blok van Veiligheid en Justitie. Momenteel werkt hij aan een herziening van de Wegenverkeers-
15 wet. VVN vindt dat in de wet het harder aanpakken van smartphone-gebruik in de auto moet worden opgenomen, om “een ommekeer te
20 stijging van het aantal verkeersslachtoffers”.

Op dit moment is het tijdens het rijden niet toegestaan om een telefoon vast te houden. Appen of
25 mailen vanuit een houder is nog niet

verboden, maar gaat dit wel worden als het aan verkeersminister Schultz ligt.

30 Een woordvoerder van de Nationale Politie kan niet zeggen hoe actief zij het handmatig bedienen van een telefoon nu beboet. “Verkeershandhaving wordt lokaal bepaald; wij hebben daar geen overzicht van.”

35 Een telefoon vasthouden tijdens het rijden kost de bestuurder nu 230 euro, terwijl een boete voor rijden onder invloed kan oplopen tot 650 euro. Dit grote verschil is niet het
40 enige probleem voor VVN. Met het ontbreken van “deugdelijke en effectieve handhaving en wetgeving”, is de pakkans bij telefoongebruik in de auto nu “bijna nul”, schrijft de
45 organisatie. Ze hoopt dan ook dat de minister meer boetes gaat laten uitdelen door geautomatiseerde controles en dat meer telefonerende automobilisten van de weg worden
50 geplukt.

naar: de Volkskrant, 2 augustus 2017

Opgave 5 Voetbaljournalistiek

tekst 7

De tien plagen van de voetbaljournalistiek

De voetbaljournalist heeft een ongemakkelijke verhouding met zijn onderwerp. Voor de start van het nieuwe eredivisieseizoen duikt NRC
5 in de wereld van de voetbal-
5 journalistiek. Van onafhankelijke
verslaggeving is nauwelijks meer
sprake.

Martijn Krabbendam is redacteur van
10 Voetbal International (VI), het
grootste voetbalweekblad van
Nederland. Hij is VI's vaste volger
van Feyenoord en het Nederlands
elftal.

15 In de zomer van 2015 is Martijn
Krabbendam zelf nieuws. In het
trainingskamp in Tirol hebben
aanvoerder Dirk Kuijt en zijn
collega's besloten dat zij niet langer
20 met Krabbendam willen werken: hij
zou slordig zijn, afspraken schenden
en interviews niet aanpassen.
Feyenoord vindt hem maar lastig. Zo
blijft Krabbendam maar schrijven
25 over een mislukte miljoenentransfer
van middenvelder Jonathan de
Guzman – de schuld van directeur
Gudde, herhaalt Krabbendam steeds,
tot ergernis van Feyenoord. Een
30 boycot? In de Nederlandse
journalistiek?

Op het eerste gezicht lijkt de maat-
regel van Feyenoord een conflict in
de marge van het Nederlandse
35 voetbal. Niets om je druk over te
maken, nu de eredivisie deze week
weer begint. Maar nader onderzoek

naar de zaak-Krabbendam – tijdens
het afgelopen seizoen – leert dat de
40 voetbaljournalistiek onder druk staat.
(...) Hoe komt dat? Wat zegt de
zaak-Krabbendam over de
voetbaljournalistiek in Nederland?

In de aanloop naar het nieuwe
45 eredivisieseizoen zetten we de tien
plagen van de voetbaljournalistiek op
een rij.

Kranten hebben minder geld voor voetbaljournalisten

50 De dagbladen zien hun inkomsten al
jaren afnemen. In 2015 daalde hun
gezamenlijke omzet naar 887 miljoen
euro (3 procent minder dan in 2014).
Ook de tv-zenders verdienen minder,
55 want adverteerders volgen de jeugd,
die liever online kijkt. Dat betekent
dus ook: minder geld om verslag te
doen van de eredivisie, het EK
voetbal, of de Olympische Spelen in
60 Rio. "Nieuwsredacties moeten meer
doen met minder mensen", zegt
Marina Witte (Nederlandse Sport
Pers, NSP). "Zo dreigt het werk
oppervlakkiger te worden. Kranten
65 zetten vaker freelancers in, maar die
hebben geen belang bij het stellen
van kritische vragen. Als een club
niet meer met hen wil werken, zijn zij
hun broodwinning kwijt."

70 Clubs eisen meer controle

"Tien jaar geleden kon je een speler
bellen, een stukje tikken en het in de
krant zetten. Nu is het bij alle clubs
gereguleerd. Volledig", zegt Sjoerd

75 Mossou (AD). “Ze willen altijd een
interview teruglezen en onder-
handelen altijd over de tekst.
Interviews vinden altijd plaats in de
perskamer. Onder de tl-balken. Dat
80 kun je bijna geen interview meer
noemen.”
Clubs als PSV en FC Bayern
München proberen open te zijn.
Maar, zegt Thijs Slegers, perschef
85 van PSV: “Iedere dag elke speler een
uur vrijmaken voor de media is
overdreven.” De media willen altijd

meer dan de clubs kunnen geven,
zegt perschef Brinkhuis (Ajax). “Ik
90 vergelijk het soms met kinderen. Die
willen ook altijd meer.”

Meer controle ziet Max van der Put
(Brabants Dagblad) ook na de wed-
strijd. “Spelers en trainers spreken af
95 hoe zij hun mening over de wedstrijd
naar buiten brengen. Als ik daarna
met spelers en trainers praat, hoor ik
letterlijk dezelfde woorden. Dan is de
lol er voor mij snel af.”

naar: NRC Handelsblad, 2 augustus 2016

Opgave 6 Europese belasting voor internetgiganten

tekst 8

Fransen willen Europese Facebook-belasting

Het is een van de grootste
ergernissen van Europese politici:
Amerikaanse internetgiganten zoals
Facebook, Google en Apple die in
5 Europa wel veel geld verdienen,
maar nauwelijks belasting betalen.
De Franse regering van president
Macron wil daar iets aan doen. (...)

De uitwassen van de belastingvlucht
10 door grote internetbedrijven zijn
algemeen bekend. Schoolvoorbeeld
is Apple. Vorig jaar berekende de
Europese Commissie dat Apple over
de winst van 2014 slechts 0,005%
15 belasting betaalde dankzij een deal
met de Ierse staat. (...)

Het nieuwe Franse plan moet dat
soort fratsen onmogelijk maken.
Frankrijk en ook Duitsland willen dat
20 internetgiganten niet langer belasting
betalen over hun winsten – want die
kunnen ze doorsluizen naar het
laagste belastingputje. In plaats
daarvan moet belasting worden
25 betaald in ieder afzonderlijk land over
de omzet die in dat land is behaald.
Winst gemaakt op een advertentie in

Frankrijk? Dan ook betalen in
Frankrijk. (...)

30 Er kleven ook nadelen aan het
Franse plan. Het grootste nadeel is
dat de EU op de tenen van de
Amerikanen gaat trappen. De meeste
grote techbedrijven zijn Amerikaans
35 en de afspraak is nu dat bedrijven
hun belasting betalen op de plek
waar ze ook fysiek gevestigd zijn.

De Amerikanen zullen dan ook niet
blij zijn met nieuwe belastingregels
40 vanuit de EU, denkt Van Weeghel,
hoogleraar internationaal belasting-
recht aan de UvA. “Het gevaar is dat
ze met tegenmaatregelen komen. Dat
er Amerikaanse regels komen die
45 Europese bedrijven schaden.”

Bovendien is het nog maar de vraag
of het plan het haalt binnen de EU.
Ierland en Luxemburg halen op dit
moment veel geld binnen door
50 extreem lage belasting op winst te
heffen. Die landen zullen niet zonder
slag of stoot instemmen met een plan
dat dat onmogelijk maakt.

naar: nos.nl, 15 september 2017